
EN KORTLÆGNING

AFDÆKNING AF SKOLERNES BEHOV, NOV. 2019

Kompetenceudvikling i entreprenørskab som vidensfelt ved de videregående kunstneriske uddannelser i Kulturministeriet 2019 - 2022

EN KORTLÆGNING
ET INTERNAT
ET PILOTPROGRAM

ET PROGRAM FOR KOMPETENCEUDVIKLING

Kompetenceudvikling i entreprenørskab som
vidensfelt ved de videregående kunstneriske
uddannelser i Kulturministeriet 2019 – 2022

Rapporten er udgivet af

CAKI – Center for Anvendt Kunstnerisk Innovation
December 2019

Udgivet med støtte fra Fonden for Entreprenørskab

Redaktion

Pernille Skov

Forside

Billede fra projektet 'Touching Mirrors' af Albin Werle, Billedkunstskolerne, og Asta August, Aarhus Teaterskole. Projektet blev støttet af CAKI i 2014

Tekst

Pernille Skov i samarbejde med de interviewede

Design og layout

CAKI

1. udgave, revideret januar 2020

INDHOLD

4	BAGGRUND
5	METODE
6	SPØRGERAMME
7	GRAFISK FREMSTILLING
11	INTERVIEWS
12	DEN DANSKE FILMSKOLE
16	DEN DANSKE SCENEKUNSTSKOLE
20	DET JYSKE MUSIKKONSERVATORIUM
26	DET KGL. DANSKE MUSIKKONSERVATORIUM
32	RYTMISK MUSIKKONSERVATORIUM
36	SYDDANSK MUSIKKONSERVATORIUM
40	DET KGL. DANSKE KUNSTAKADEMI, BILLEDKUNSTSKOLERNE

Baggrund for det fælles kompetenceudviklingsprogram

Denne rapport præsenterer en kortlægning, der har til formål at afdække de kunstneriske uddannelsers behov for og ønsker til et program for kompetenceudvikling i entreprenørskab. Kortlægningen er en del af kunstscolernes fælles ambitiøse målsætning om at stille kompetenceudvikling i entreprenørskab til rådighed for alle undervisere ved de kunstneriske uddannelser. Den større indsats, som kortlægningen er en del af, indgår som et element i opfølgningen på de fælles målsætninger for Kulturministeriets kunstneriske uddannelsesinstitutioner som fastsat i rammeaftalerne i perioden 2019-22. Kortlægningen er således en del af det kommissorium, som arbejdsgruppen for entreprenørskab har fået af KUR.

Kommissoriet vedrører skolernes samarbejde om kompetenceudvikling og kapacitetsanvendelse i relation til entreprenørskab som et vidensfelt i udvikling på skolerne.

Kommissoriet understreger, at for at kunne målrette en kompetenceudviklingsindsats er det en forudsætning, at der i samarbejde skabes klarhed om behovene for kompetenceudvikling på den enkelte institution. Derfor bliver der i november gennemført en kortlægning af institutionernes behov i relation til målsætningen. Kortlægningen skal være et kvalitativt input i det videre arbejde i forhold til at sikre relevansen af den udbudte kompetenceudvikling hvad angår indhold, tilrettelæggelse og valgte formater for udrulning af programmet.

Kortlægningen er med andre ord både en refleksionsøvelse for skolerne, et vigtigt input i det kreative arbejde med at skabe et kompetenceudviklingsprogram og ikke mindst en rettesnor, som arbejdsgruppen for entreprenørskab kan anvende til at kvalificere udviklingen og realiseringen af konkrete ideer. Kortlægningen følges op af et internat i december 2019. På internatet mødes undervisere og uddannelsesansvarlige fra alle skolerne til en fælles spurt for at udvikle ideer til, hvordan skolerne i fællesskab kan udfolde et kompetenceudviklingsprogram. På baggrund af internatet udvikles først et pilotprogram, som vil blive testet på skolernes i løbet af 2020. Herefter revideres og justeres programmet i forhold til erfaringerne med pilotprojektet, og det endelige program kan tilbydes på skolerne. Målsætning er, at udviklingen munder ud i fælles faglige indsatser på tværs af skolerne, der i videst mulige omfang er koordinerede med indsatser og begivenheder fra de øvrige fælles mål, og som understøtter de studerendes overgang til arbejdsmarkedet gennem anvendelse af entreprenørskab.

Som tovholder-skole for den fælles indsats vedrørende entreprenørskab står Det Jyske Musikkonservatorium. Projektledelsen varetages af CAKI, der som videntcenter arbejder på tværs af alle de videregående kunstneriske uddannelser inden for områderne entreprenørskab, kunstnerisk innovation og tværkunstneriske samarbejder. Kortlægningen samt internatet realiseres med medfinansiering fra Fonden for Entrepreneurskab.

Pernille Skov, CAKI
November 2019

METODE

Kvalitative interviews med afsæt i en fælles spørgeramme

Kortlægningen er foretaget med afsæt i interviews i form af personlige møder afholdt lokalt på skolerne. Deltagerne i interviewet har så vidt muligt været rektor, skolens fagansvarlige for entreprenørskab samt en underviser. Det fremgår for hver skole, hvem der har deltaget i interviewet.

Alle interviews er gennemført med afsæt i den samme spørgeramme, der har fungeret som guide gennem interviewet. Interviewsne er således kvalitative og tilrettelagt som semistrukturerede samtaler med dialogen i centrum.

Formålet med den fælles spørgeramme har dels været at gøre indsigterne fra de syv interviews sammenlignelige, dels at gøre det muligt at strukturere materialet på en måde, der bidrager til forståelse af skolernes behov og ønsker.

Efter interviewsne er informationer og indsigter fra samtalerne blevet struktureret i afsnit med enslydende overskrifter. Alle interviews er afslutningsvis godkendte af de interviewede personer.

SPØRGERAMME

Behovsundersøgelse:

Kortlægning af skolernes behov for kompetenceudvikling

Målsætning for det samlede projekt: fælles kapacitetsanvendelse og udbud af kompetenceudvikling i entreprenørskab for undervisere.

Kortlægning: afklaring af skolernes behov og ønsker ift. kompetenceudvikling af undervisere.

Internat: udvikle konkrete formater til realisering af kompetenceudviklingstilbud.

Indledning

- Hvordan forvaltes entreprenørskab som vidensområde (pædagogisk og didaktisk)?
- Hvordan betragtes entreprenørskab som vidensområde (supplement, integreret)?
- Hvilke formater anvender skolen på nuværende tidspunkt til kompetenceudvikling?

Spørgeramme

- Målgruppe for kompetenceudvikling: alle undervisere. Behov for differentiering?
- Behov / ønsker til fagligt indhold
- Behov / ønsker til pædagogisk indhold
- Behov / ønsker til didaktiske perspektiver
- Behov / ønsker til faglig kobling – toning
- Behov / ønsker til format? Kurser, e-læring, symposier, andet?

Perspektiver:

- KUA/KUV
- Internationalisering
- Opstartsmiljø / inkubation / iværksætter
- Digitale læringsmiljøer

GRAFISK OVERSIGT

BEHOV

BKS

VOKABULARIUM
PÆDAGOGISK INTEGRATION
UNDERSTØTTE EKSISTERENDE PRAKSIS

DDF

VIDENSDELING PÅ TVÆRS
SPROGLIGGØRELSE
PROGRESSION

DDSKS

INKLUSION
TILGÆNGELIGHED
AKTIVITETER PÅ TVÆRS

DJM

DIALOG
SPROGLIGGØRELSE
VIRKELIGHEDSNÆRT
HOVEDFAGSUNDERVISNING
KOBLING TIL KUV OG
STUDERENDES PROJEKTER

DKDM

OMVERDENSFORSTÅELSE
SAMARBEJDSPROJEKTER
SOCIOKULTURELLE PROCESSER
FORRETNINGSKOBLING
HOVEDFAGSUNDERVISNING

RMC

MINDSET
PROGRESSION
DIDAKTISKE FORMATER
KOBLING TIL KUA-FAGLIGHEDEN
KUNSTNERISK INNOVATION

SDMK

DIDAKTISKE KOMPETENCER
PÆDAGOGISKE KOMPETENCER
KOBLING TIL KUV + PUV

SPROGLIGGØRELSE

KOBLING TIL KUV / KUA

KOBLING TIL
HOVEDFAGSUNDERVISNING

OMVERDENSFORSTÅELSE

PÆDAGOGISKE FORMATER

DIDAKTISKE FORMATER

VIDENSDELING PÅ TVÆRS AF
SKOLEN

PROGRESSION I FAGET FOR
STUDERENDE

UNDERSTØTTE
EKSISTERENDE
PRAKSIS

MÅLGRUPPE

BKS

SKAL AFKLARES

DDF

FAGLÆRERE:

INSTRUKTION, DOKUMENTAR OG ANIMATION

FAGLÆRERE: FOTO, LYD, LYS OG KLIP

DDSKS

ALLE UNDERVISERE

UDDANNELSESLEDERE

LINJEANSVARLIGE

DJM

HOVEDINSTRUMENTLÆRERE

INSTITUTIONSKULTUREN

DKDM

HOVEDFAGSUNDERVISERNE

UNDERVISERE MED KUV-PROJEKTER

RMC

ALLE UNDERVISERE

KUA-UNDERVISERE

SDMK

UNDERVISERE

FAGGRUPPELEDERE

KOORDINATORER

STUDIENÆVNET

ADMINSTRATIVT PERSONALE

FAGLÆRERE

UDDANNELSESLEDERE

FAGGRUPPELEDERE

HOVEDFAGSUNDERVISERE

KUA-UNDERVISERE

UNDERVISERE MED
KUV-PROJEKTER

INSTITUTIONSKULTUREN

KOORDINATORER

ADMINSTRATIVT
PERSONALE

STUDIENÆVN

IDEER TIL FORMATER

BKS

BEST PRACTICES
PULJE PÅ TVÆRS AF SKOLERNE
DIMITTENDPROGRAM

DDF

VIDENSDELING PÅ TVÆRS AF FAGENE
KOMPETENCEUDVIKLING PÅ BACK-STAGE
PILOTPROJEKTER I PRAKSISFORLØB

DDSKS

NYE DELINGSFORMATER
BEVÆGELSE I RUM
PEER-TO-PEER

DJM

EFTERUDDANNELSE I EGEN PRAKSIS
VIDENSDELING PÅ INTERNE MØDER
SEMINAR

DKDM

BEST PRACTICES
E-LÆRING: VIDEOER
KORTE TEKSTER

RMC

FAGGRUPPE MØDER
FÆLLES MØDER
FORSKNINGSBASEREDE INPUT
ÅBNE SAMTALER
E-LÆRING FOR FAGGRUPPER

SDMK

SYMPOSIUM
DIGITALE LÆRINGSMILJØER
INKUBATOR / HUB

VIDENSDELING

BEST PRACTICE

INKUBATOR / PRACTICE LAB

FORSKNINGSBASEREDE INPUTS

PILOTPROJEKTER I PRAKSISFORLØB

DIMITTENDPROGRAM

TVÆRGÅENDE PULJE

DIGITALE LÆRINGSMILJØER
(VIDEO, KORTE TEKSTER, PODCAST)

BEVÆGELSE I RUM

KONKURRENCE / PRIS

ÅBNE SAMTALER

PEER-TO-PEER

SYMPOSIUM

INTERVIEWS

Interviewet blev gennemført 2. december 2019 med deltagelse af ledere af Produceruddannelsen Jonas Frederiksen og Per Damgaard.

Opsummering

Behov

- Sprogliggørelsen af, hvad entreprenørskab er for Filmskolen.
- Kvalificering af fagets progression gennem uddannelserne.
- Vidensdeling på tværs af fagene.

Ønsker

- Udvikling af hvordan entreprenørskab oversættes ned i de kunstneriske, praksisnære forløb.
- Selvstændig tilegnelse af vidensfeltet på de enkelte fagretninger.
- Opbygning af et sprog for feltet gennem anvendelse i praksis.
- Progression, så det træder frem, hvad faget kan gøre og hvordan det gør det.

Udfordringer

- Skolen mangler nogen, der kan konkretisere og kvalificere kompetenceudvikling inden for entreprenørskab som vidensområde.
- Skabe tillid hos lærer og elever til at entreprenørskab som vidensfelt har relevans for de kunstneriske og praksisnære forløb.

Målgrupper

- Faglærerne på instruktion, dokumentar og animation.
- Faglærerne på foto, lyd, lys og klip i et omfang, så fagene selvstændigt kan tilegne sig viden om entreprenørskab, og hvordan det kan anvendes i relation til de specifikke fagområder.

Ideer til formater for kompetenceudvikling

- Pilotprojekter og vidensopsamling i reelle praksisforløb med film.
- Vidensdeling på tværs af fagene: hvad laver de på de andre linjer.
- Kompetenceudvikling for underviseren på deres back stage (viden, begrebsapparat, sprogliggørelsen) kan medvirke til, at det kan blive oversat ned i en praksis.

Baggrund

Entreprenørskab som fag og vidensområde har på Filmskolen længe været forbundet med fordomme og for-forståelser. Det har været en blanding af, at man mente, at man allerede var i gang med at opøve entreprenørielle kompetencer i uddannelserne samt en holdning til, at entreprenørskab i udgangspunktet vedrørte den kommercielle del af filmens liv, og dermed ikke var noget, der vedrørte tilblivelsesprocessen.

I forlængelse af at udviklingen af entreprenørskab som vidensfelt blev pålagt skolerne i rammeaftalerne, blev det nødvendigt for skolen at arbejde målrettet med, hvordan faget og feltet skulle kvalificeres som vidensområde på de enkelte faglinjer såvel som på skolen som helhed. Indledningen til denne proces blev projektet 'Fra kunstnerisk leverandør til kunstnerisk entreprenørskab', som med midler fra Fonden for Entreprenørskab blev iværksat af Anette K. Olesen, uddannelsesleder på Fiktionsinstruktøruddannelsen, og Jonas Frederiksen, uddannelsesleder på Produceruddannelsen.

Afsættet for samarbejdet mellem de to uddannelser var en forventning til, at der i partner-skabstanken ligger muligheder for at redefinere processer og konventioner, der står i vejen for et mere cirkulært blik på filmproduktion, lancering, økonomi, ideer og skabelsen af kunst og håndværk. Gennem en reorganisering af arbejdsrelationen i en entreprenøriel optik var det dermed en af målsætninger for udviklingsprojektet at øge mulighederne for, at de drivende kræfter i det filmkunstneriske arbejde kunne bidrage til at sætte dagsordenen for fremtidens film- og medielandskab.

I sin konkrete form blev formatet for undervisningen, at de studerende fik en måned til at udvikle en film idé og frembringe en skitse for denne. I forlængelse heraf skulle de kvalificere, på hvilken måde den idé kunne få værdi i en omverden. De studerende skulle dermed øve sig i at beskrive projektet for omverdenen. Som en del af processen med at beskrive værkets relation til en kontekst, blev de studerende også bedt om at kvalificere, hvordan de ønskede at anvende ressourcerne i udgivelsesbudgettet. For de to undervisere, der drev projektet, blev det dermed også et forsøg på at få filmens samlede funktion og effekt tilbage til skaberne af værket – producere og instruktører - og væk fra de afgrænsende rammer, skolen som producent af afgangsfilmene sætter til formatet for værket.

Overordnet set blev projektet kvalificerende for uddannelserne i forhold til det entreprenørielle. Det blev også udviklende for skolen, ikke mindst i bevægelsen væk fra en praksis med micro management fra skolens side i forhold til udgivelsesformater. Dybest set var det også en øvelse i at udfolde beskrivelsen af værket til en bredere kreds, og det var tiltrængt på en skole, der er hyper opmærksom på det sproglige i faget.

I forlængelse af projektet på Fiktionsinstruktøruddannelsen og Produceruddannelsen er der opstået en opmærksom overfor, at der ligger et værdipotential i entreprenørskab som arbejdsmetode og vidensfelt, og det er med dette afsæt, at Filmskolen træder ind i det fremadrettet arbejde med at få entreprenørskab udviklet som felt på skolen.

Indsigter

Jonas Frederiksen fortæller, at der længe har været en optagethed på skolen i forhold til entreprenørskab, men det har været svært at finde frem til, hvordan det kunne omsættes til fagspecifik undervisning på en kunsthøjskole. Ikke mindst fordi både studerende og lærere har haft en stor modstand mod selve ordet entreprenørskab.

Med projektet 'Fra kunstnerisk leverandør til kunstnerisk entreprenørskab' opstod en åbning ind til entreprenørskab som vidensfelt, når det blev italesat som værdipotentialer. Det gav mening for de studerende at tale om værkets værdi i betydning af værdi for en omverden. Samtidig var projektet med til at tydeliggøre, hvordan faget kan anvendes som arbejdsmetode til at tage ansvar for ens værks fulde udgivelses- og udnyttelsespotentialer. Pludselig kunne viden om distribution og markedsføring også ses om en metode til at styrke de studerendes entreprenørielle kompetencer og ikke bare som et lag af kommerciel fernis, der blev tilføjet værket efter skabelsesprocessen.

Entreprenørskab blev dermed anvendeligt i forhold til at understøtte og realisere den samlede betydning, man gerne ville have værket skulle have. Tidligere har man kun tænkt til filmen var færdig, hvorefter den stod for sig selv. Nu blev processen efter færdiggørelsen åbnet op og sat i relation til en omverdensforståelse, der dybest set handler om evnen til at skabe noget, der havde værdi for andre. Som sådan blev det også integritetsdannende for de studerende, fordi de aktivt tog stilling til omverdenen.

En anden afledt effekt af projektet viste sig også efterfølgende ved fremlæggelserne på skolen. De studerende talte nu om noget, de vidste rigtigt meget om i en kontekst, som de havde taget aktivt og kvalificerende stilling til. Samtidig blev det entreprenørielle til en form for tredje sted, hvor holdet kunne italesætte et fælles lederskab. Det blev virkeliggørelsen af en vision for et tredje sted, hvor instruktører og producere kunne arbejde sammen. I den forstand har det været med til at positionere producerens lederskab i en værkfremkaldelse, der traditionelt har været styret af den kunstneriske vision, som oftest foranlediget af de knappe økonomiske ressourcer, der er til rådighed i produktionen.

I relation til værkets omverdensrelevans er der i den nye filmaftale en passus om kunstnerisk betydning. Det er derfor noget, man bliver nødt til at beskæftige sig med, og her er entreprenørskab på en kunsthøjskolen en del af svaret. God undervisning opstår netop ofte på bagkant af, at de studerende oplever, at noget er væsentligt for dem – her til eksempel filmaftalen.

Med kunstnerisk betydning opstår der pludselig også et defineret formål, der rækker ud over den begrænsede periode, værket er hos distributøren. Der er dertil også ved at opstå en bevidsthed om, at entreprenørskab ikke er et producerfag men et fag, der hører hjemme i alle uddannelserne. Derfor må det også nødvendigvis sætte sig som et fælles fag på en mere strukturel måde på skolen. Dette vil også skabe mulighed for, at faget kan gennemsyre uddannelserne, så eleverne får mulighed for at arbejde med det i forskellige formater og progressioner.

Til eksempel har skitseøvelsen fra udviklingsprojektet sat sig som en øvelse på 6. semester. Derved er det blevet et strukturelt holdepunkt for den fortsatte udvikling af det entreprenørielle som vidensfelt. Tilsvarende er der også behov for, at skolen udvikler en metode for opsamlingen af viden på området. Her er der også inspiration at finde i udviklingsprojektet, fordi der med midlerne fra Fonden for Entreprenørskab fulgte et krav om dokumentation af effekten af projektet. Som et svar på dette blev der afholdt et miniseminar, hvor de involverede lærere fremlagde det konkrete forløb, motivet for at beskæftige sig med entreprenørskab samt hvad de havde vurderet, var sigende for resultaterne i projektet. Som en perspektivering til projektet havde skolen inviteret Bruce Sheridan, der er professor på Columbia College i Chicago, til at holde et oplæg om hans forskning på området. Bagefter blev deltagerne, der bestod af branchefolk samt lærere fra skolen, delt i to grupper der på baggrund af, hvad de havde hørt, blev bedt om at komme med oplæg til, hvad de ville anbefale skolen skulle arbejde videre med fremadrettet.

Disse anbefalinger kan fortsat anvendes i det foranliggende arbejde med at kvalificere skolens udvikling af entreprenørskab som vidensfelt på uddannelserne.

Sjælsbaner

Det indledede arbejde med at undersøge, hvad entreprenørskab kunne være på Filmskolen, voksede med udviklingsprojektet videre ind i nogle af afgangsfilmene.

Et konkret eksempel er instruktør Katrine Brocks' afgangsfilm *Under bølgerne, over skyerne*. Filmen blev til på baggrund af den skitse, holdet lavede på projektet, og tog afsæt i instruktørens egne erfaringer med psykisk sårbarhed. Efterfølgende formulerede holdet også et manifest for psykisk bæredygtighed på skolen og indledte et samarbejde med Headspace, der er et rådgivningstilbud til børn og unge. I dette samarbejde kom filmen til at spille en rolle i aftaubuiseringen af psykisk sygdom. Instruktørens personlige motivation for at skabe værket blev dermed båret ud i værdiskabelse i omverdenen.

Arne Bro, der leder Filmskolens dokumentaruddannelse, har beskrevet denne bevægelse i værktøilsbliven som sjælsbaner.

I forlængelse af entreprenørskab er der altså opstået en bredere og dybere forståelse af, hvad kulturel betydning kan være. Der er også opstået en opmærksomhed på, hvordan vi som filmskabere selv værdisætter vores film. Entreprenørskab har derfor også vist sig som værende et godt udgangspunkt for at tale om værdi i den bredere forstand og ikke kun som en finansiel størrelse.

Det er også her, entreprenørskab får mulighed for at opstå helt ned i de tværfaglige partnerskaber mellem manus, instruktør og producer. Derfor er det også af betydning, at skolen får kvalificeret, hvordan uddannelserne kan arbejde med progressionen i faget, og hvordan vi i det hele taget skal arbejde med feltet i organisationen.

Interviewet blev gennemført 19. november 2019 med deltagelse af rektor Mads Thygesen, uddannelsesleder Mette Sandager og fagansvarlig for entreprenørskab, Rikke Lund Heinsen.

Opsummering

Behov

- At skabe inklusion: invitere alle med ind i projektet, så de får mulighed for at fornemme og være medskabere af, hvad visionen kunne være for skolen samlet set.
- Tværgående: det er ønskeligt, at der er noget tværgående mellem skolens afdelinger.
- At gøre det tværkunstneriske og entreprenørielle læringsmiljø tilgængeligt for alle skolens matrikler.

Ønsker

- At deltagelsen i kompetenceudviklingen er lyst- og interessebaseret som princip.
- Det er vigtigt, at det ikke handler om positionen men om, at man lægger sin hat i garderoben: man må være interesseret i at udvikle sit pædagogiske ståsted.
- Vi er på en fælles udviklingsrejse, og vi ønsker at rammesætte det som en fælles invitation.
- Projektet må have erkendelse af den forskellighed, skolerne repræsenterer og turde være ærligt og åbent om forskellighederne, der ligger i det systemiske.

Udfordringer

- Den dansk metodeangst – arbejdet med sprogliggørelsen kan være en udfordring.
- Timer: der er mange, der vil meget, men der er ikke mange timer til det.

Målgrupper

- Det er vigtigt at inkludere hele feltet af undervisere og afdelinger.
- Uddannelsesledere: for det handler også om, hvordan man planlægger og udvikler undervisningen.
- Linjeansvarlige: undervisere på alle matrikler.

Ideer til formater for kompetenceudvikling

- Det handler om at komme ind i nogle rum, hvor man laver noget sammen.
- Det at kunne dele – delingsformater.
- Peer-to-peer.

Baggrund

Den Danske Scenekunstscole er en af de skoler, der i længst tid har haft et eksplicit fokus på entreprenørskab i uddannelserne. Som en konsekvens af at uddannelserne på skolen er blevet omlagt til bachelor/kandidatuddannelser, har skolen måtte indarbejde entreprenørskabsfaget i studieordningerne på en ny måde. Som det aktuelt ser ud, har alle uddannelserne faget på 2. år, berammet med 5 ECTS.

Det er afgørende, at faget er curriculært placeret. Det giver også mulighed for at kvalitets sikre faget på linje med andre fagmoduler. Rent logistisk er det dog et stort arbejde for underviseren i entreprenørskabsfaget at tage rundt til alle skolens afdelinger for at afvikle den samme undervisning flere gange. Derfor er der i nuværende semester igangsat et forsøg, hvor undervisningen foregår som bootcamp på tværs af fagretninger og afdelinger. Ydermere er det blevet prioriteret, at de studerende kan anvende entreprenørskabsunderviseren som rådgiver i andre fagmoduler. Undervisningen er dermed under udvikling på formatniveau. Det muliggør bl.a., at faget får mulighed for at forbinde de studerende med hinanden på tværs af landet. Og det er positivt. Stillingen som fagansvarlig for entreprenørskab er også den første stilling, der dækker alle skolens afdelinger.

I de nye studieordninger er læringsmålene for entreprenørskabsfaget blevet skærpet. Skolen har været optaget af at imødekomme det faktum, at der arbejdes med en bredere definition af entreprenørskab samt en erkendelse af, at skolens studerende er meget forskellige, på tværs af fagretninger såvel som internt på fagene. Det har bl.a. betydet, at refleksion og erkendelse er blevet centrale læringsmål for faget, med det formål for at styrke de studerende entreprenørielle mindset. Eleverne får stadig redskaber som budgettering og fundraising med fra entreprenørens værktøjskasse, men rammesætningen af faget tegnes af den bredere definition af et vidensfelt. Intentionen er, at man som studerende skal forstå, at man er i gang med noget, og man selv skal tage det videre, både under og efter uddannelsen. Læringsmålene for entreprenørskab på 2. år lyder derfor i dag som følgende:

Ved fagelementets afslutning kan den studerende:

- *Analysere eget entreprenante, kunstneriske virke med sigte på at forstå og reflektere over, hvilket professionelt og bæredygtigt arbejdsliv, den studerende ønsker.*
- *Forstå og forvalte viden om det arbejdsmarked og de beskæftigelsesperspektiver, som den studerende bliver en del af, både i snæver og i bred forstand.*
- *Anvende udvalgte, administrative værktøjer i forhold til at styrke sig som selvproducerende kunstner.*
- *Tage ansvar for videreudviklingen af entreprenante kompetencer.*

Derudover er faget 'Knowledge space' på kandidatuddannelsen også blevet tonet i retning af det bredere entreprenørskabsbegreb, idet læringsmålene også her har karakter af refleksion, erkendelse og kontekstforståelse. På masterprogrammet for danseformidlerne (dance partnerships) har entreprenørskabsfaget i højere grad karakter af redskabsfag gennem et fokus på fundraising og finansieringsmodeller.

Indsigter

På skolen er opstået en bevægelse blandt både studerende og undervisere, der går i retning af, at entreprenørskab ikke længere betragtes som et fag, der foregår i et undervisningslokale bag en lukket dør. I stedet er det et vidensområde, der vedrører både teori og produktion, og som kan foregå i alle lokaler, tættere koblet til det de studerende ellers laver på uddannelsen, hvilket først og fremmest er at skabe scenekunst.

Dette fysiske skift af undervisningsrummet har også betydning for, hvordan de studerende modtager og reflekterer over læringen. De begynder at skabe ting på en anden måde, og det er erfaringen på skolen, at det giver mening at tænke omgivelsen som en væsentlige faktor i den didaktiske tanke om undervisningen. Dette understøtter også intentionen om at arbejde integrerende med entreprenørskab som vidensfelt og det entreprenørielle mindset som transcenderende.

Denne udviklingen er blevet understøttet af de muligheder, det internationale projekt 'The challenges of teaching entrepreneurship', initieret af den europæiske sammenslutning af scenekunstskeoler École Des Écoles, har muliggjort for at engagere underviserne på DDSKS. Via projektet har Rikke Lund Heinsen, der har medvirket i projektet på vegne af DDSKS, haft mulighed for at involvere kollegaer, der ikke har faget entreprenørskab, men som er i gang med spændende udviklingsprojekter. Involvereingen foregik ved, at åbne kollegaernes undervisningsrum op med entreprenørskab i en præsentation for underviserne tilknyttet det internationale projekt.

Dette åbnede muligheden for, at entreprenørskab blev et vidensfelt, der også kan anvendes 'på gulvet'. Og det medførte, at det brede entreprenørskabsbegreb fik en ekstra dimension, som bliver betegnet som ekspansion (*expansion*). Kollegaer fra andre fagfelter har dermed bidraget til, at hele feltet står mere mangfoldigt end nogensinde før på Den Danske Scenekunstskeole.

Ekspansion

Det at anvende ekspansion som en del af terminologien, der omgiver entreprenørskab, har givet underviserkollegaer mulighed for at koble sig til, så faget på skolen bliver noget, der bor i mere end ét menneske. Her kan entreprenørskabsunderviseren stille sig til rådighed, når kollegaer bliver interesserede i noget, de ikke ved hvad er og efterspørger kompetencer, der bidrager til at udvikle andres tænkning.

Denne spændende bevægelse, der har været i ekspansionen, har taget vidensområdet længere væk fra det, der blev betegnet som branchekendskab og i retning af entreprenørskab som et vidensfelt, der gør det muligt at anvende ordet 'entreprenøriel' som et tillægsord på skolen – som et mindset forankret i identitet. Faget entreprenørskab har derfor også åbnet mulighederne for at tale om identitetsarbejde. Det, at vi arbejder med hinanden, og at vi arbejder tættere på hinanden i faget gør også, at vi har en dialog om fremtiden: hvordan kan vi tale om, hvad vi skal stille op. Her bliver det også tydeligt, hvor vigtigt det er, at vi udvikler faget sammen med vores studerende, fordi de ser anderledes ud i dag end de gjorde for bare to år siden.

Det tværgående

Entreprenørskab som vidensfelt på kunstscolerne taler også ind i behovet for at arbejde på tværs – tværkunstnerisk, tværinstitutionelt og i et større perspektiv også tværdisciplinært. Entreprenørskab er netop et område, der har potentialet til at forbinde på tværs. Det giver mulighed for at flytte sig, at komme med ind i nye sammenhænge.

Internt på Den Danske Scenekunstskole er det vigtigt, at det tværkunstneriske læringsmiljø er tilgængeligt for alle skolens matrikler. Det er væsentligt at invitere alle med ind i projektet, så de får mulighed for at fornemme og være medskabere af, hvad visionen for bl.a. et program for kompetenceudvikling i entreprenørskab kunne være. I den forbindelse er det også vigtigt, at det ikke handler om den enkeltes position men om, at man stiller sig interesseret i forhold til at udvikle sit pædagogiske ståsted. Her kan den fysiske bevægelse ud af vante rammer, have en positivt afsmittende effekt og tilbyde et frirum ved at være ude af sit eget fag eller væk fra sin egen institution. Skolen er i den sammenhæng på en fælles rejse, hvor der er anledning til at udvikle alt muligt, og det er berigende, at der er mulighed for at rammesætte dette som en fælles invitation.

Det pædagogiske og didaktiske

Det, at vi laver noget sammen inden for rammerne af entreprenørskab som vidensfelt, uden at det er bundet til et klasselokale men også kan foregå på gulvet eller i et værksted, det besidder et stort potentiale. Her handler det om at komme ind i nogle rum, hvor man laver noget sammen, for det entreprenante mindset handler i kernen også om fællesskaber.

Der er så mange steder i undervisningssituationen, hvorfra man kan starte, og det giver fantastisk mulighed for sammen med sine kollegaer at se på sin position som lærer. Man kan opdage andre måder at undervise på og derigennem udvide sit repertoire. Hvor meget ved man om at undervise? Som den, der har ansvar for rummet, hvordan kan jeg øve mig i at stille mig forskellige steder i det rum? Er jeg den med svaret, eller er jeg én, der står i siden, skulder ved skulder med studerende og kollegaer, og undersøger spørgsmålet? Entreprenørskab er i denne sammenhæng et felt, der frembringer interessante muligheder for at hjælpe hinanden i pædagogiske og didaktiske spørgsmål såvel som i tværkunstneriske sammenhænge.

Entreprenørskab kan være noget, der udvider mulighederne og betingelserne for underviserens pædagogiske ståsteder. Gennem entreprenørskab kan vi f.eks. spørge os selv som undervisere, hvor vi underviser fra og hvor mange muligheder, vi egentlig har for at stille os forskellige steder. Entreprenørskab kan hjælpe os til at reflektere over de valg, vi træffer, når vi tager en position. Derfor rummer entreprenørskab som vidensfelt for det pædagogiske og didaktiske samtidig nogle spændende muligheder for at videreudvikle peer-to-peer situationen. Her kan underviseren få mulighed for at stille den sårbarhed til rådighed, som det mange gange er at undervise, for en samtale om lærergerningen. Entreprenørskab kan hjælpe os med at undersøge forholdet mellem hvem vi er overfor, hvem vi gerne vil være.

Internationale samarbejder om entreprenørskab

Act in Art + Nortea + Ecole des Ecoles

Interviewet blev gennemført 28. november 2019 med deltagelse af vicerektor Keld Hosbond, studieleder Esben Elvstrøm, timelærere i entreprenørskab Thea Visti, Line Rothman og Christian Windfeld samt studerende Camilla Overgaard.

Opsummering

Behov

- At bringe entreprenørskab som vidensfelt tættere på undervisernes virkelighed i og udenfor konservatoriet.
- At styrke sprogliggørelsen og dialogen, der omgiver kunstnerisk entreprenørskab.
- Kobling til de studerendes projekter, til hovedfagsundervisningen og til KUV.

Ønsker

- At der finder en synlig og reel kobling sted mellem entreprenørskab, kompetenceudvikling og konservatoriets overordnede strategi for kunstnerisk medborgerskab.
- At udviklingen ikke foregår i isolerede miljøer men integreres i institutionens strategi, således at målsætningen om at skabe entreprenørielle institutioner udvikles på et fælles, oplyst niveau.
- At styrke undervisernes rolle som vejledere i opbygningen af den enkelte studerendes kunstneriske virksomhed.
- Et fysisk synligt miljø for entreprenørskab og de studerendes entreprenørielle projekter.

Udfordringer

- At hjælpe den studerende med at kunne løbe med et entreprenant projekt og samtidig bevare fodfæstet i uddannelsen.
- Vidensdeling mellem undervisere, fordi der ikke er timer til. Mange undervisere er deltidsansatte, så formelle såvel som uformelle møder med denne gruppe har trange kår.
- At underviserne bredt set kommer bagud i forhold til viden om opbygningen og drift af kunstnerisk virksomhed, når de opholder sig på institutionen.

Målgrupper

- Hovedinstrumentlærerne
- Institutionskulturen

Ideer til formater for kompetenceudvikling

- Efteruddannelsesmodul: udvikling af undervisernes egen praksis med afsæt i entreprenørskab.
- Vidensdeling: oplæg på lærermøder og ved faglige møder (GRUS)
- Seminarformat (som f.eks. to dage med formulering af KUV-ansøgninger).

Baggrund

Konservatoriet har i dag faget entreprenørskab skrevet ind i studieordningerne som kunstnerisk entreprenørskab. At kunstnerisk er blevet en del af betegnelsen af faget afspejler et ønske om at bringe faget tæt på de studerendes kunstneriske praksis. Dette er dels en anerkendelse af, at kunstnerens entreprenørielle mindset altid må koble sig til den kunstneriske praksis, og dels et udtalt ønske om at bringe faget ind som et vidensfelt på højde med skolens andre fag.

I de nye studieordninger er faget steget i ECTS, og det er komprimeret fra 7 til 5 semestre over hele BA + KA forløbet. Det kunstneriske entreprenørskab taler samtidig direkte ind i skolens overordnede strategi, hvor det beskrives som 'det kunstneriske medborgerskab.' At skolen er nået så langt i både strategi og udviklingen af faget, udspringer af mange års fokus på og arbejde med spørgsmål vedrørende entreprenørielle kompetencer og hvad de repræsenterer for konservatoriet. Der er fortsat en udfordring i forhold til, at faget risikerer at køre af flere parallelle spor for hhv. rytmisk og klassisk i Aarhus, et spor i Aalborg og måske endda også et spor for de skabende uddannelserne (komponister og elektroniske).

De studerende

Fordi undervisningen på en kunsthøjskole er kendetegnet ved en tæt kontakt mellem lærer og elev, bliver den personlige relation vigtig, og underviseren får en særlig rolle i den studerendes kunstneriske såvel som professionelle og personlige udviklingsproces. Som underviser i entreprenørskab kan man derfor også mærke forskel på, hvilken hovedfagslære de studerende har eller har haft.

Der er en del studerende, der ikke har haft entreprenørskab på bacheloren, fordi de kommer ind med en bachelor fra en anden skole – typisk fra udlandet. Dette giver anledning til, at undervisningen kan tage afsæt i spørgsmål, der vedrører de studerendes personlige værdier: hvad vil du gerne, hvad bidrager du med i samfundet og hvad bidrager du med i branchen. Thea Visti, der underviser i entreprenørskab på kandidaten på den klassiske linje, fortæller, at faget her er godt integreret, også i forhold til de andre fag, hvor de studerende formår at bringe entreprenørskab tæt på deres hovedfag fra starten af uddannelsen. På kandidaten er der også et godt samarbejde mellem de fire undervisere på kandidatuddannelserne på hhv. de rytmiske og klassiske uddannelser. Bl.a. er der et fælles udviklingsprojekt i forhold til formater for undervisningen. Entrepreneørskab er et godt sted for de rytmiske og klassiske uddannelser at arbejde tværgående.

Esben Elvstrøm, der er uddannelsesleder i Aalborg fortæller, at de også arbejder med udviklingen af undervisningsformater for entreprenørskab. Her hedder faget i studieordningen 'Entrepreneørskab' og er obligatorisk på 2. og 5. semester på BA'en, samt på 1. - 3. semester på kandidaten. Samlet set breder faget sig således over 7 semestre. Afdelingen har bl.a. forsøgt sig med at samlæse undervisningen i store hold på tværs af faglinjer. Som udgangspunkt er der meget, der fungerer godt, ikke mindst via sidemandslæring – peer-to-peer, - der opstår i diskussionen i mindre grupper, hvor der er plads til refleksion og dialog i relation til virkeligheden. En overvejelse kunne være, om der skal være mere individuel vejledning som supplement til holdundervisningen i faget.

Indsigter

Mange studerende efterspørger faktisk viden mens det, som vi gerne vil have dem til, er at reflektere og øve sig i praksis i den kunstneriske virksomhed. For underviseren er det en målsætning at få de studerende til at tænke over, hvordan de relaterer til deres ambitioner og specifikke situation og handler med afsæt i det. Derved kan opbygges et entreprenørielt mindset.

Line Rothman har undervist i entreprenørskab på den rytmiske BA siden sommerferien. Hun fortæller, at hun har oplevet, at mange studerende har fundet faget ubegribeligt og uhåndterligt, fordi det ikke er blevet koblet direkte til den kunstneriske praksis. Dette medfører bl.a. en optagethed blandt de studerende af den instrumentelle viden, der er koblet til entreprenørskab. Dette har resulteret i, at undervisningen er blevet differentieret i forhold til den mere redskabsorienterede viden som økonomiforståelse og markedsføring overfor dialogen om den kunstneriske værdi og de kunstneriske innovationsfelter. I den forbindelse er det også vigtigt, at faget kan rumme, at mange elever ikke er bogligt orienterede, og der skal være plads til en erfaringsbaseret videns- og kompetenceudvikling i faget.

Camilla Overgaard, der er studerende og også repræsenterer konservatoriet i RENEW (1) projektet, fortæller, at det er en udfordring, hvis der er for stor afstand mellem projekterne og entreprenørskabsfaget. Samtidig hersker der også en fordom blandt de studerende om, at de skal kunne noget specifikt, som de ikke er forberedte til, fordi man gennem året har sit fokus på sit kunstneriske virke. Entreprenørskab træder først ind foran ens blik, når eksamen nærmer sig. Dette ville kunne afhjælpes ved dels at styrke den studerendes meta-kompetencer (at lære dem at lære), f.eks. gennem konkrete samarbejder, hvor de kommer ud i noget, der er svært og frustrerende, så de må tage lederskab over sig selv såvel som over processen, således at læringen tager form som en kobling af det redskabsmæssige og udviklingen af de personlige kompetencer. Denne bevægelse styrkes, når forløbene finder sted i virkeligheden.

Esben fortæller, at de i Aalborg har god erfaring med, at både nuværende og tidligere elever stiller sig til rådighed med at dele deres entreprenørielle erfaringer. Han pointerer, at dette er en ressource, der godt kunne bringes mere i anvendelse. Overordnet set kan man sige, at det vil være en fordel for faget, hvis der skete en diskursændring, så området blev samlet som et fagfelt. Samtidig kan vi også have for øje, at set i forhold til det overordnede formål med at udvikle entreprenørskab som vidensfelt på skolerne, ligger der et stort potentiale i at brede feltet ud snarere end at parkere det i et fag. Det kunne f.eks. udvikles til en naturlig integreret del af hovedfagstimerne, således at det entreprenørielle mindset kunne styrkes i den individuelle vejledning, når der er behov for det.

Relevans

Det er en central opgave for projektet at skabe opbakning til, at entreprenørskab ikke bare er noget, der foregår om mandagen nede i lokale X, men at det er et vidensfelt, der er integreret i dit fag. De undervisere, der ser positivt på faget forstå også godt, at det ikke giver mening at italesætte fagene hver for sig, fordi fagene stimulerer og støtter hinanden.

(1) www.aec-music.eu/projects/completed-projects/renew

Entreprenørskab er også et vidensområde, der giver både undervisere og studerende mulighed for at besøge hinandens praksis. Nogle undervisere oplever måske, at entreprenørskab er noget, der er parkeret i et særskilt fag, og derfor behøver de ikke at tage sig af det. Derfor kræver den fremadrettede indsats også et fokus på tydeliggørelsen af fagets relevans i relation til hovedfaget. Det er vigtigt, at der sker en brobygning i sproget, således at alle undervisere kan opleve værdien i, at entreprenørskab har en plads i undervisningen. Relevansen for den enkelte underviser ligger også i, at de kan få vejledning til, hvordan man kan være kunstnerisk vejleder, samtidig med at man også vejleder i den kunstneriske virksomhed.

Det pædagogiske udviklingsarbejde

Inden for mange fagområder er der en naturlig læringsproces i det at blive underviser – man har gennem mange år dygtiggjort sig på et instrument eller i en anden kunstfaglig kompetence. Men hvad gør den gode entreprenørskabsunderviser? Underviserne kommer med mange forskellige baggrunde, de har ikke nødvendigvis noget fagligt til fælles med deres kollegaer, ud over at ingen af dem har været eksponeret for pædagogisk kompetenceudvikling. Dette gælder for så vidt også andre underviserkollegaer, og det vil være interessant at undersøge mulighederne for et kompetenceløft inden for almene pædagogiske kompetencer som en del af et program for kompetenceudvikling indenfor entreprenørskab. Her kan man f.eks. stille spørgsmålet, hvordan man pædagogisk kan arbejde med den udfordring det er, at de studerende er meget forskellige steder ift. at være aktører i musikbranche: hvordan skaber man et curriculum for entreprenørskab, der er relevant for de fleste det meste af tiden.

At lede på vej: klasselærerfunktionen og den psykologiske vejledning

Gennem de entreprenørielle spørgsmål opstår der ofte en stor nærhed, nærmest en intimitet i undervisningssituationen, fordi den studerende bliver konfronteret med sig selv, sine fortidige og fremtidige valg, og hele det store ubekendte, som fremtiden er. Har den studerende en psykiske sårbarhed, popper det ofte op i entreprenørskabsfag, fordi de entreprenørielle spørgsmål, man som underviser i entreprenørskab må stille, kan give anledning til mere eller mindre eksistentielle kriser i den studerende. Tilsvarende kan det pirke til stress-tendenser. I entreprenørskab findes redskaber i selvledelse, der kan hjælpe de studerende med at mestre de tilstande og situationer, men hvad gør man som underviser eller vejleder, hvis man bliver *first responder* på et psykisk sammenbrud? Som læreren kunne man her have glæde af at modtage et psykologisk førstehjælpskursus, så man kan vejlede den studerende ud af krisen, gennem personlig indstilling og over i selvledelse på et mere oplyst grundlag end det intuitive. Her er det også af betydning, at underviseren ikke kan rådgive men i stedet vej-lede, i den betydning at lede den studerende til sin vej, snarere end at belaste med råd i en allerede uoverskuelig virkelighed.

Internationalt

Konservatoriet har været en del af RENEW, et projekt omhandlende entreprenørskabsfaget på de europæiske musikkonservatorier. Projektet skabte bl.a. en erkendelse af, at man bliver nødt til at arbejde på forskellige måder med underviserne: dem der kender feltet, og dem der ikke gør. Projektet definerede med dette udgangspunkt en 4-trins tænkning for integrationen af faget på skolerne med trin for hhv. studerende, undervisere, på institutionsniveau samt et større politisk og internationalt perspektiv.

RENEW-projektet gav en fornemmelse af, at der er momentum på den europæiske bane – at der er en akkumulation af viden og interesser, der kan bringes i bevægelse i forhold til at udvikle entreprenørskab som vidensfelt på internationalt niveau på de kunstneriske institutioner. Konservatoriet er også aktive i det europæiske Act in Arts-samarbejde.

Idéer og bemærkninger

Integration af entreprenørskab har været mest vellykket, når det er blevet forbundet til BA eller KA projekter. Der er oplagt mulighed for, at de studerende laver et stort sammenhængende projekt, således at entreprenørskab bliver en understøttelse og belysning af det kunstneriske virke.

Det giver mening at koble entreprenørskab som vidensområde på de studerendes kunstneriske såvel som pædagogiske virke for at understrege alvorselementet i, at det vedrører hele deres virke.

Dele nogle flere projekter – ude i virkeligheden.

Ide: lærerteams internt - man overskrider det fælles ansvar.

Lade underviserne udvikle feed back-processer til studerende: hvad er centralt for at opbygge den kunstneriske virksomhed?

UK – kunstneriske facilitering – The Juilliard School – Guildhall School of Music and Drama (Thea)

Et efteruddannelsesmodul, der kan tilbydes (time-)lærere – måske endda på tværs af skolerne.

Kunne også være en netværksdimension på tværs af landet.

Ikke-entreprenørskabslærere: opkvalificering/opdatering af egne kompetencer indenfor faget, dvs. kompetenceudvikling der kan understøtte forretningsdelen af undervisernes eget kunstneriske virke.

Entreprenørskabslærere: Vidensdeling og opkvalificering af pædagogiske kompetencer indenfor f.eks. klasserumsledelse.

Interviewet blev gennemført 3. december 2019 med deltagelse af rektor Uffe Savory, uddannelsesleder Jonas Bille Gamkjær og ph.d.-studerende og entreprenørskabsunderviser Line Fredens.

Opsummering

Behov

- At integrere entreprenørskab som en ressource for hovedfagsunderviserne.
- Understøtte omverdensforståelse.
- At understøtte forståelse for kollaborative og sociokulturelle processer.
- Forretningskoblingen til hovedfaget er vigtigt.

Ønsker

- De supplerende fag som entreprenørskab er en del af, skal på sigt integreres som vidensområde i hovedfagsundervisningen.
- Plads til praksisanvendelse af det sociokulturelle blik og træning af det kollaborative.
- Det skal kobles til hovedfaget – hvordan er du som musiker i verden.

Udfordringer

- Beskrive en metode for, hvordan vi samler viden om de lærere, der har fulgt og deltaget i programmet eller dele af det.
- Varierende timetal i ansættelserne.

Målgrupper

- Det vil være relevant at brede ud til alle lærerne, fordi det pædagogiske syn på, hvordan man kan facilitere disse entreprenørielle kompetencer, stiller hovedfagslærerne centralt. Formaterne for dette må imødekomme, at underviserne har varierende timetal.
- Det er nødvendigt at iværksætte noget for en række hovedfagsundervisere med det formål at klæde dem bedre på til at forstå, hvorfor entreprenørskab er et vidensfelt med relevans for dem.
- Undervisere med KUV-projekter. Den enkelte lærer kan tilegne sig det, der kan lade sig gøre for dem.

Ideer til formater for kompetenceudvikling

- Formidling af best practices
- E-læring: videoer
- Korte tekster af underviserne på entreprenørskabsfaget som formidler, hvad den pågældende lærer har undervist i.

Baggrund

Entreprenørskab som fagområde har udviklet sig betydeligt på DKDM inden for de seneste år. Som udgangspunkt var det et fag, der først og fremmest blev tænkt som et redskabsfag, hvor de studerende kunne vælge sig ind på små kurser, som gav dem viden om dele af en forretningsførelse for musikere, men uden et samlet mål for, hvad entreprenørskabsfaget som vidensområde skulle tilføre den kunstneriske uddannelse og praksis. I dag betragtes faget i høj grad som et dannelsesfag såvel som et redskabsfag.

Konservatoriet igangsatte en udvikling af fagets plads og betydning på og for skolens uddannelser, blandt andet gennem forsøgsundervisning og mentorprogrammer, og i dag tænkes entreprenørskab som en del af kernefagligheden i den betydning, at det udspringer af musikerens eget projekt og som sådan udfolder sig indefra og ud. Disse erfaringer blev skrevet ind i de nye studieordninger, der kom i 2018, og er siden udvidet til at dække samtlige uddannelsesniveauer. Det sidste trin er solistuddannelserne, hvor de nye studieordninger udkommer i en nært forestående fremtid. Overordnet set fordeler udviklingen af faget sig som følgende: på bacheloruddannelsen er fokus i dag på projektledelsesværktøjer og økonomi (redskabsfag med begyndende retning); på kandidaten er fokus på at udvikle et mindset, der skal kobles mere med hovedfaget og suppleres med værktøjer; og på solistuddannelsen er faget karriereudviklende med fokus på mindset og internationalt perspektiv for den kunstneriske virksomhed.

Der er fortsat potentiale til en bedre integration af entreprenørskab på tværs af fag og semestre. Jonas Bille Gamkjær, der er studieleder på DKDM og i mange år har været optaget af at give entreprenørskab som vidensområde et godt og kvalificeret grundlag på konservatoriet, fortæller, at skolen endnu ikke er nået i mål i forhold til at integrere entreprenørskab på tværs af skolens uddannelser og niveauer. Lige nu har faget i bevidstheden hos mange undervisere og elever en supplerende karakter, og det fremadrettede arbejde kommer derfor også til at fokusere på en bredere og dybere integration på alle fag og niveauer i konservatoriets uddannelser.

Dertil har DKDM også i rammeaftalen nogle interne mål for, hvor konservatoriet skal hen med entreprenørskab som vidensfelt på uddannelserne, og selv om dette arbejde ikke er gået i gang endnu, så ligger det som en vigtig målsætning for konservatoriet i den nuværende rammeaftaleperiode. F.eks. vil det være oplagt at se på, hvordan refleksionsopgaven, der har sit eget fag og er placeret semestret efter entreprenørskabsundervisningen er afsluttet, kunne understøttes og måske endda sammentænkes, således at entreprenørskabsfaget peger frem til en praksisanvendelse i refleksionsopgaven.

I forlængelse af denne bevægelse betragtes entreprenørskab i dag af entreprenørskabsunderviserne på konservatoriet også som et dannelsesfag snarere end kun et redskabsfag. Det er et fag, der beskriver nogle dannelsesaspekter og en bestemt måde at møde sin omverden på. Det er samtidig også et fag, der tilbyder en pædagogisk tilgang til andre fag på konservatoriet i den forstand, at entreprenørskabsfaget tilbyder nogle kompetencer, der gør, at den studerende kan tilegne sig et materiale, bearbejde det, gøre noget med det, og bringe det i møde med andre fag.

Indsigter

Med det kunstnerisk-pædagogiske musikalske arbejdsmarked som aftager af konservatoriets studerende, handler det i stigende grad for de studerende om at kunne skabe deres egen fremtid; at kunne leve af at være musiker, men også at kunne videreføre og udvikle en musikkultur for fremtiden. Spørgsmålet er nu, hvordan faget entreprenørskab bedst kan understøtte dette behov? Rektor Uffe Savory vurderer, at det vil give mening at have entreprenørskab og innovation som en naturlig del af hovedfagsundervisningen, fordi det er her, man som underviserer står én til én med sin studerende. Forstået på den måde, at det ikke kun er den kunstfaglige viden, man går til eleven med, men at man også medbringer et niveau af viden fra det entreprenørielle område, som dermed også vil være til stede i hovedfagsundervisningen i større eller mindre udstrækning.

De supplerende fag bør på sigt integreres som vidensområder i hovedfagsundervisning. Derfor er det nødvendigt at iværksætte noget for en række hovedfagsundervisere med det formål at klæde dem bedre på til at forstå, hvorfor entreprenørskab er et vidensfelt med relevans for dem. For at få underviserne til at se relevans og aktualitet for dem i deres undervisning, er der bl.a. behov for at eksponere dem for eksempler på best practice, f.eks. som den udfolder sig hos tidligere elever fra konservatoriet. Det kunne være en indsats, der ville bidrage til at give hovedfagsunderviserne gode argumenter for at medvirke til at understøtte de studerendes entreprenørielle kompetencer.

Kompetenceudvikling

Et indledende spørgsmål må være, hvad det er, vi skal lære i et program for kompetenceudvikling, og til hvad vi skal lære det. Underviser Line Fredens understreger, at det er vigtigt at holde sig for øje, at der er tale om en blanding mellem at tilegne sig en dyb læring, som man kan anvende i det kunstneriske virke samtidig med, at det også tilbyder kommunikative kompetencer, der finder deres anvendelighed i dialogen med omverdenen. Som sådan er entreprenørskabsfaget som vidensområde også bragt ind i andre fag som bl.a. musikpsykologi og performancedesign, og der sker gennem den bevægelse en udvikling af de studerendes T-formede kompetencer – altså de kompetencer, der supplerer den dybe kernefaglighed.

I entreprenørskab ligger også noget om kreativiteten. Overordnet set kan man sige, at der er to forskellige tilgange til kreativitet: den individuelle kreativitet og det sociokulturelle blik, hvor vi også lærer i fællesskaber. Dette blik må også opøves, og det sker først og fremmest, når det anvendes i praksis. Det, der vil være af betydning at bringe ind i et program for kompetenceudvikling, vil derfor til dels også være viden om den kollaborative læring – læren om, hvordan man kan sætte mennesker sammen i teams og opbygger viden om teamcoaching i forhold til, hvordan man stiller spørgsmål og får sat tingene i bevægelse. I den sammenhæng handler den entreprenørielle viden også om indflydelse, påvirkning, personligt indstilling, omverdensforståelse og hvordan omverdenen stimulerer skaberkraften. Her bliver entreprenørskab også til et pædagogisk greb i form af det kollaborative. Line Fredens beretter om de studerende i performancepsykologiundervisningen, der efterspørger samarbejdet, fordi de har opnået forståelse for, at det kan medvirke til at gøre dem bedre til deres håndværk.

Omverdensforståelse

Der er i dag en tendens til, at der er blevet færre faste stillinger i det klassiske musikmiljø. Samtidig har samfundet stadig behov for og efterspørger de kunstneriske oplevelser. Derfor skal man som dimittend fra konservatoriet kunne udvikle sin egen rolle og potentiale i samfundet, og det er skolens opgave at hjælpe med at ruste til det. Her er et vigtigt fokus for konservatoriet, at der også uddannes til, at de kan gå ud og skabe behov gennem en kulturentreprenant tilgang. Uffe Savory understreger vigtigheden af, at konservatoriet som institution har forståelse for, at der ikke kun uddannes til eksisterede behov men også til at skabe behov, og at det giver en ekstra dimension til det, at kunne udfolde kunstnerens rolle og potentiale i samfundet. I den bevægelse kan der opstå en afstand mellem undervisere og elev, hvis man som undervisere ikke har været udsat for at skulle skabe sin egen karriere på tilsvarende vis. Her kan entreprenørskab som vidensfelt bidrage til at lukke afstanden mellem lærer og elev.

Line Fredens tilføjer, at handlingsbevidstheden hos den studerende vigtig. Det er af betydning, at den enkelte forstår, at de handlinger, vi sætter i verden, er med til udvikle praksisfællesskabet – det er med til at bestemme, hvad der bliver afleveret til dem, der kommer efter. Der er altså indbygget et ansvar for det klassiske kulturliv fremadrettet, og man kan se sig selv som en del af dette større formål.

Det handler selvfølgelig også om en bevidsthed i forhold til, hvad det er for elementer, vi som klassiske musikere, instrumentalister og sangere kan bidrage med fra vores fag. Gennem den klassiske konservatorieuddannelse ved vi, hvordan man udrettet noget og bliver til noget gennem arbejde: læreprocesserne, kreativiteten, at øve sig, at træne musikken og fremførelsen. Der er masser af indhold i faget, så det entreprenørielle spørgsmål bliver, hvordan kan vi tage det, vi kan, og bære det ind i mødet med andre og omverdenen. Det er netop noget af det, entreprenørskabsfaget tilbyder gennem bl.a. den effektuelle tænkning.

Entreprenørskab i et teoretisk perspektiv

Line Fredens uddyber sine perspektiver på entreprenørskabsfaget ud fra et teoretisk perspektiv med afsæt i Sawyer (2012), der skelner mellem to former for kreativitet. Kreativitet med ”little c” som er ”a new mental combination that is expressed in the world”, og kreativitet med ”big C” som betegnes som ”the generation of a product that is judged to be novel and also to be appropriate, useful, or valuable by a suitably knowledgeable social group” (Sawyer, 2012:7-8). Entreprenørskab som fag er i høj grad rettet mod kreativitet med stor ”C”, hvilket samtidig inddrager kontekstens betydning. I dette lys er det ikke længere nok, at noget er nyt for individet, men det skal også være nyt og værdifuldt for det sociale fællesskab. Inddragelsen af det engelske begreb *appropriate* begrundes med, at forudsætningerne for kreativitet er et allerede eksisterende felt med traditioner og rammer, hvorudfra der kan skabes noget nyt (Sawyer, 2012). Faget entreprenørskab er på denne baggrund rettet mod, at de studerende skal kunne bruge det, de har lært på en fleksibel og kreativ måde og derved skabe noget nyt og værdifuldt i mødet med det, der dukker op.

På den måde handler entreprenørskab både om form og indhold - iværksætterier (form) af musik (indhold) hvor begge konstituerer hinanden og skal tilpasse sig hinanden. I dette lys er entreprenørskab ikke blot et isoleret fag på konservatoriet, men derimod en kontekstualisering af de studerendes kreative og innovative kompetencer gennem en co-udvikling

mellem konservatoriets faglige inderside og samfundsmæssige yderside. Entreprenørskab er derfor uløseligt kædet sammen med både en viden om og færdigheder i at dyrke musikkens fødekæde samt at fastholde en kvalitet, som kan overbevise om musikkens betydning.

Grundlæggende kan entreprenørskab betragtes som et møde mellem individ og muligheder i en given konkret situation (Shane & Venkataraman, 2000). Man så at sige øjner muligheder og skaber dem i en social proces i ens egen hverdag. Dette fordrer en effektiv tænkning (Sarasvathy, 2008, 2011): en tænkning, der står i modsætningsforhold til kausal tænkning. Hvor man i kausal tænkning arbejder med forud givne mål, vil man i effektiv tænkning tage afsæt i det, man allerede har og herefter udvikle strategier og indhold, mens man går vejen. Med midlerne som afsæt for den effektuelle tænkning bliver en bevidstgørelse af ens kernefaglighed og en indkredsning af svar på tre grundlæggende spørgsmål et vigtigt udgangspunkt (Read, et al. 2011):

- Hvem er jeg?
- Hvad ved og kan jeg?
- Hvem kender jeg?

Det er på denne baggrund, at Line Fredens mener, at det er aktuelt at sammentænke entreprenørskab med konservatoriets faglige indhold, samt anlægge en social vinkel med vægtning af kollaborativ læring på uddannelsen. I dette lys handler det ikke bare om at integrere entreprenørskab i hovedfagsundervisningen men i lige så høj grad om, hvordan vi kan integrere hovedfagsundervisningen i entreprenørskab. På samme måde er det et både og i forhold til indefra og ud tænkning, som samtidig også må være et udefra og ind. Vi må have blik for denne kontinuerlige co-udvikling, og det er bl.a. denne bevidsthed, de studerende skal have med sig.

Idéer og bemærkninger

De studerende har geniale ideer, men det kunne integreres mere – lad dem gå i dialog med deres hovedfagslærer. Det bliver noget konkret og ikke abstrakt. Tilgangen nedefra.

Den individuelle vs kollektive situation – man kan formidle det man kan i nogle andre fora: at få øje på at musikken kan bruges i andre sammenhæng end almindelig koncertsituation.

Kan man invitere lærerne ind i udviklingsprocessen, således at de kan bidrage med, hvad feltet kan være eller er for dem. Som f.eks. hovedfagslærer kunne man derved få mulighed for at placere sin egen tilgang til viden allerede i udviklingsfasen.

I semesterplanerne for entreprenørskab bidrager en række undervisere: hver undervisere kan lave en tekst om det, som de undervisere i – og så kan kollegaerne læse dem, når man har tid.

Videoer: forskellige temaer og kapitler. Det vil også kunne anvendes af de studerende.

Interviewet blev gennemført 4. november 2019 med deltagelse af rektor Henrik Sveidahl, prorektor Søren Kjærgaard og fagansvarlig for entreprenørskab Christian Taagehøj

Opsummering

Behov

De behov, som RMC aktuelt ønsker at arbejde med i et kompetenceudviklingsprogram for entreprenørskab som vidensfelt, giver sig til udtryk i en række spørgsmål. Disse er:

- Hvordan kan det entreprenørielle mindset arbejdes ind i KUA-fagligheden?
- Hvordan kan entreprenørielle dimensioner anvendes til at skabe progression i KUA-faget?
- Hvordan kan entreprenørielle dimensioner anvendes til at udvikle samtalen mellem de forskellige faglige domæner i KUA?
- Hvordan kan konservatoriet udvikle didaktiske formater for undervisningen i mødet med offentligheden?
- Hvordan kan entreprenørskab bidrage til at beskrive kunstnerisk innovation?

Ønsker

- At skabe en fælles terminologi – røde tråde gennem skolens didaktiske dimensioner.
- Entreprenørskab i uddannelserne skal være en toning i den samlede uddannelse tilsvarende den udvikling og integration, der har fundet sted for internationalisering.
- Konservatoriet ønsker at undersøge, om entreprenørskab kan anvendes til at understøtte og facilitere den kollektive viden og fællesskabet studerende imellem.

Udfordringer

- Det må ikke blive for individuelt orienteret.
- Det må ikke blive lokalt – terminologi skal være i overensstemmelse med bredere anvendelse.
- Nogle undervisere afviser begreberne knyttet til entreprenørskab – hvordan inkluderer vi dem?
- Lærergrupperne skal have indsigt i, hvad der foregår i andres undervisning.
- Tid – at skabe plads til et forløb, der sikrer forankringen af et program for kompetenceudvikling.

Målgrupper

- Det er vigtigt at det er noget, alle møder samlet - det skal blive et kollektivt mindset.
- Differentieret indsats: et mere fokuseret kompetenceudviklingsforløb for KUA-læregruppen.

Ideer til formater for kompetenceudvikling

- Fælles møder – faggruppemøder – åbne samtaler – forskningsbaserede input.
- Eventuel e-læring bør være i samspil med faggrupper.

Baggrund

Bacheloruddannelserne // 5. semester praktikforløb

På bacheloruddannelserne er udviklingen af entreprenørskabsfaget knyttet til bl.a. et mål i rammeaftalen, der omhandler udviklingen af et praktikforløb på 5. semester. Udviklingen af forløbet er informeret af erfaringerne med det eksterne, integrerede modul på kandidaten, hvor de studerende først udvikler og beskriver projektet skriftligt og derefter gennemfører det i praksis. Det er intentionen, at 5. semester skal være et møde, hvor den studerende i en periode træder ud af institutionen og kan sætte sit kunstneriske projekt i relation til omverdensforståelse og tværdisciplinære forbindelser. Forløbet skal implementeres i studieordningen fra 2021.

På BA'en har man nu også for første gang og på opfordring fra de studerende udviklet et samarbejde mellem de kunstneriske uddannelser og music management-faget på skolen. Det har aktuelt givet sig til udslag som et større Holmen-projekt under overskriften 'Kryds Holmen', hvor de studerende ikke bare samarbejder på tværs af uddannelserne på RMC men også på tværs ad Holmen-skolerne. Projektet 'Kryds Holmen' er iværksat og drevet af de studerende selv.

Kandidatuddannelserne

På de tre kandidatuddannelser er entreprenørskabsfaget tænkt ind som en integreret del af progressionen i uddannelserne: På første år læses faget på tværs af alle uddannelserne, og fra 2. semester bliver det en del af KUA-projektet. På 2. semester skal den studerende lave en projektbeskrivelse, der skal lede frem det eksternt integrerede modul på 3. semester. 3.semester modulet handler om, at den studerende tager sin praksis uden for institutionens netværk og opbygger egne aftaler, partnerskaber og netværk.

Projektbeskrivelsen skal indramme både det kunstneriske og det entreprenørielle projekt. Det beskrives derfor i studieordningen som et modul, hvor KUA og entreprenørskab er integreret. Det er det ikke reelt blevet endnu: der har været fremgang, men det er stadig en udfordring af tale det entreprenørielle ind i det kunstneriske.

Alle fagområderne bliver nødt til at være i spil hele tiden i relation til KUA-faget, således at det er en iterativ proces, hvor progressionen sker ved, at det kunstneriske udviklingsarbejde belyses gennem forskellige fagområder.

På baggrund af de studerendes evaluering af entreprenørskabsfaget er der blevet skabt plads til mere individuel vejledning, og holdundervisningen er blevet reduceret. Tidligere har undervisningen været gennemført på to hold, hhv. et dansk og et engelsk, men de studerende har givet udtryk for, at der gik vidensdeling og synergi tabt ved denne adskillelse. Derfor undervises der nu kun på engelsk og i større hold, hvilket har bidraget til at frigive timer til den individuelle vejledning.

Indsigter

Generelt er den vesteuropæiske myte om den autonome kunstner ved at være afkræftet blandt de studerende, der i stedet er optaget af, hvordan den kunstneriske vision kan omsættes til en professionel fremtid. Dette leder den studerende frem til spørgsmål som hvem og hvor deres publikum er. Det er som udgangspunkt entreprenørielle spørgsmål, og de kommer derfor på generisk vis ind i samtalen om den kunstneriske udvikling.

Christian Taagehøj fortæller, at han i sin undervisning i entreprenørskabsfaget har oplevet, at værktøjskassen er blevet nedjusteret til fordel for et øget fokus på det, han beskriver som det entreprenørielle mindset. Hvor der tidligere var udpræget fokus på redskaber som f.eks. budgettering og momsforhold, er der nu mere opmærksomhed om det kunstneriske projekt, og hvorledes entreprenørskab kan bidrage til at løfte de kunstneriske ambitioner ud i en professionel praksis. Derudover oplever han også, at det fungerer godt for de studerende med vidensdeling på tværs af uddannelser og peer-to-peer tid. Som fagansvarlig for entreprenørskab oplever han også, at der er en god dialog med de andre uddannelsesansvarlige.

Kontekst og omverdensforståelse

Spørgsmål relaterede til konteksten af det kunstneriske projekt er aktuelt gennem hele uddannelsen. I KUA-faget er der et fagområde, der hedder kontekst, hvor kontekst forstås som en entreprenøriel dimension i den kunstneriske faglighed. Rent praktisk er faget placeret på 4. semester, hvor de studerende arbejder med verdensvendthed og omverdensforståelse i relation til den kunstneriske kontekst. Herunder bl.a. spørgsmål vedrørende (fag-)miljøer, udgivelsesformater, publikum, spillesteder, æstetiske orienteringer etc.

Kunstnerisk innovation

Kunstnerisk innovation er en betegnelse, der er begyndt at finde anvendelse, men det er stadig uklart, hvad den egentlig beskriver.

Det, der aktuelt er et opmærksomhedspunkt i samtalen om den kunstneriske innovation, er kunstnerens potentielt bredere bidrag til samfundet end blot gennem værket, samt mulighederne for kunstneren til at gå ind i andre samfundsmæssige problemstillinger end det kunstneriske og æstetiske. Kunstnerisk innovation betragtes i denne kontekst som en tilbygning til værkskabelsen. Termen *Artistic citizenship* anvendes på RMC til at beskrive denne omverdensorienterede praksis.

Formater for fremlæggelse, frembringelse og fællesskaber

I forlængelse af kontekstrelationen står spørgsmålet om formater for fremlæggelse af projektet og/eller værket. Som en del af udprøvningen på de kunstneriske BA-uddannelser skal eleven præsentere en offentlig formidling af projektet til ikke-fagpersoner. Det forventes i dag, at formidlingen finder sted som en koncert.

Her er det centralt, at den studerende under vejs i uddannelsen har reflekteret over, hvorledes mødet med offentligheden finder sted. Vigtigheden af, at publikum er tænkt med allerede i starten af det kunstneriske udviklingsarbejde, understreges ved at lade den studerende stille entreprenørielle spørgsmål som 'hvordan kan mine visioner præsenteres for et publikum?' og 'hvordan møder mit arbejde offentligheden?' Det er derfor centralt, at skolens samlet set er orienteret om fornyelse og innovationer af frembringelsesformater.

I KUA-arbejdet er fokus udpræget på den individuelle fortælling – 'hvad er det for en fortælling, jeg kommer med?' – og faget er kommet langt indenfor kunstens egne argumenter. Men omverdensperspektivet skal kobles på, når vi fremadrettet taler om, hvordan man kommer tættere på at realisere de kunstneriske ambitioner. Her er professionelle fællesskaber centrale i relation til at kunne realisere egne såvel som andres ambitioner.

Det handler både om, hvordan man skaber værdi for sig selv og om, hvordan man skaber værdi med og for andre. Derfor er de generisk definerede udviklings- og realiseringskompetencer centrale spørgsmål for den kunstneriske proces. Det er derfor vigtigt for konservatoriet at have fællesskaber inkluderet i samtalen om konteksten.

Fællesskaber, samarbejde og partnerskaber er centrale at inkludere i konteksten af det kunstneriske udviklingsarbejde.

Ideer og bemærkninger

Forskningsbaseret input: lad forskere udefra bringe viden ind i institutionen.

Kompetenceudvikling koblet op på eksternt, forskningsbaseret viden.

Pædagogisk råd: Man kunne have temadiskussioner.

Åbne samtalerum om verdensvendthed og omverdensforståelse.

Belysning: muligheder for som undervisere at reflektere over, hvad entreprenørskab kan for den enkeltes undervisningspraksis.

Format: To møder: inspirationsoplæg – oppe fra, for alle + mere målrettet (faggrupper): hvordan omsætter vi så det til undervisning, udprøvning, projekter?

Tages videre til lærergruppen og derfra videre til individet: Hvordan kan jeg anvende det og bruge det i en praksis til styrke min undervisning?

E-læring skal være i samspil med faggruppemøder.

Interviewet blev gennemført 11. november 2019 med deltagelse af rektor Claus Skjold Larsen og fagansvarlig for entreprenørskab Cecilia Krill.

Opsummering

Behov

De behov, som SDMK aktuelt ønsker at arbejde med i et kompetenceudviklingsprogram for entreprenørskab som vidensfelt, tager afsæt i krydsfeltet mellem KUV og entreprenørskab samt opbygningen af et bredere forankret entreprenørielt mindset på konservatoriet.

- Udvikling af undervisernes didaktiske og pædagogiske kompetencer inden for entreprenørskab som et vidensområde, der går på tværs af faglige ståsteder.
- Hvordan kan entreprenørielle dimensioner krydsbefrugte projekterne i KUV og PUV?

Ønsker

- De didaktiske dimensioner for entreprenørskabsundervisningen er et væsentligt område at fokusere på i kompetenceudviklingen, da de er så forskellige fra anden undervisning på konservatoriet.
- Det er en målsætning at flytte elevernes mindset i retning af den entreprenørielle tænkning. Derfor er det centralt at udvikle undervisernes kompetencer i forhold til det pædagogiske og didaktiske, således at de kan bidrage til at facilitere denne bevægelse. En bedre forståelse af, hvad entreprenørskab er som mindset, må derfor være et gennemgående fokus i indsatsen.

Udfordringer

- På SDMK er entreprenørskab væsentligt anderledes end andre fag, og de didaktiske dimensioner for entreprenørskabsundervisningen er så forskellig fra anden undervisning, at didaktikken for entreprenørskabsfaget kan være svær at begribe for de undervisere, der ikke har faget tæt på.
- Det er dertil også en udfordring, når studerende såvel som undervisere kun begriber en lille del af entreprenørskabsfaget snarere end at se det brede entreprenørskabsbegreb.

Målgrupper

- Det er aktuelt at kompetenceudvikle de undervisere, der er med til at løfte et mere fyldigt uddannelsesansvar, herunder også faggrupperledere og koordinatore.
- I forhold til udvikling af curriculum er det også aktuelt at stille programmet til rådighed for studienævnet og det administrative personale.

Ideer til formater for kompetenceudvikling

- Der er ingen ønsker fra SDMKs side i forhold til specifikke formater, men der er et forslag til at indlede programmet med en større institutionsspecifik begivenhed, der følges op af konkrete forløb.

Baggrund

Entreprenørskab på SDMK udfolder sig på flere niveauer, både indenfor og udenfor curricula og i forskellige formater indenfor holdundervisning, workshops, karrieredage samt som en entreprenørskabspris. Prisen har både som fokus at motivere de studerende og som intention at bidrage til opbygningen af et entreprenørielt mindset på skolerne.

I forlængelse af udviklingsprojektet 'Snitflader og krydsbefrugtning mellem KUV og entreprenørskab', der blev støttet af Fonden for Entreprenørskab, har konservatoriet siden 2019 etableret støttefaget 'Kunstnerisk entreprenørskab' på klassisk kandidat i Odense med 2 ECTS. Desuden samlæses KUV og entreprenørskab på solistuddannelserne, selv om dette ikke fremgår af studieordningerne.

En del af intentionen med dette er, ud over at udvide rammen for hvordan de studerende involverer sig fagligt og personligt, at synliggøre, at der ikke er noget modsætningsforhold mellem KUV og entreprenørskab, og at det kan være en fordel at tænke i begge felter samtidig.

Det er et spørgsmål om at synliggøre relevansen af det entreprenørielle mindset i den kunstneriske udviklingsvirksomhed. Særligt i Esbjerg har opbygningen af et mindset i uddannelseskulturen slået igennem. Det er også her, entreprenørskab har været indskrevet i curriculum i længst tid, hvilket i dag giver sig til udslag i de studerendes fokus på at sætte ting i bevægelse, at iværksætte og realisere initiativer. Projekter som 'Det klassiske kollektiv' og 'Den store hyledag' er eksempler på projekter, der er udsprunget i Esbjerg.

I internationalt sammenhæng er konservatoriet medlem af det nordeuropæiske samarbejdsprojekt Act in Arts.

Kunstnerisk entreprenørskab

På SDMK anvendes betegnelsen kunstnerisk entreprenørskab for at beskrive koblingen mellem KUV og entreprenørskab. I dette ligger der også et fokus på for den enkelte at skabe et arbejdsliv ud fra den kunstneriske faglighed, mere end det handler om det mere aktivistisk betonedede entreprenørskab, der søger at flytte verdenen.

Det musikpædagogiske udviklingsområde

På MPU-uddannelsen (musiker og musikpædagogisk udvikler) er entreprenørskab en integreret del af det pædagogiske udviklingsprojekt. Her er der ved at anvende entreprenørskabslærere som en ressource i projektføreløbet opstået en krydsbefrugtning mellem entreprenørskabsfaget og det pædagogiske udviklingsprojekt i kandidatspecialet.

Indsigter

På SDMK er entreprenørskab væsentligt anderledes end andre fag. De didaktiske dimensioner for entreprenørskabsundervisningen er så forskellig fra anden undervisning, at didaktikken for entreprenørskabsfaget kan være svært at begribe for de undervisere, der ikke har faget inde på livet. Det didaktiske er derfor et væsentligt område at fokusere på i kompetenceudviklingen.

Tilsvarende relevant for en bredere kreds af undervisere er at begribe entreprenørskab som mindset. Det er centralt at udvikle undervisernes kompetencer i forhold til pædagogisk og didaktisk at være med til at flytte elevens mindset. Derfor bør en bedre forståelse af, hvad entreprenørskab er som mindset, være i fokus i det fremadrettede arbejde med entreprenørskab som vidensfelt. Dette vil også kunne bidrage til en præcision, der kan synliggøre relevansen på tværs af rytmiske og klassiske domæner.

På SDMK er omdrejningspunktet for faget entreprenørskab at være i dialog og reflektere sammen. Cecilia Krill, der er fagansvarlig for entreprenørskab på Syddansk Musikkonservatorium fortæller, at det kan være en udfordring at formidle faget entreprenørskab til kollegaer, fordi hendes undervisning er problemorienteret og kontekstbestemt i forhold til de elever, der er på holdet. Med dette som udgangspunkt arbejdes der ikke ud fra en konkret beskrivelse af undervisningens indhold men snarere ud fra intentionen om at rammesætte læring i forhold til virkelige projekter, der kan give sig til udtryk i virkelige handlinger.

Den del af entreprenørskab, der har karakter af redskabsfag (skat, moms, prissætning, forhandling m.v.), vurderes at være mindre relevant i et kompetenceudviklingsprogram.

Målgrupper

Det er aktuelt at kompetenceudvikle de undervisere, der er med til at løfte et mere fyldigt uddannelsesansvar. Sammentænkningen mellem hovedfag, KUV og entreprenørskab er meget relevant, lige som også faggrupperledere og koordinatorene bør få stillet kompetenceudvikling inden for entreprenørskab til rådighed.

I forhold til udvikling af curriculum er det også aktuelt at stille programmet til rådighed for studienævnet og det administrative personale.

Formater for kompetenceudvikling

Konservatoriet anvender en række forskellige formater til kompetenceudviklingsforløb, herunder bl.a. mentorprogrammer, symposier og deltagelse i udviklingsprojekter, herunder også efteruddannelsesforløb med eksterne kursusudbydere.

Ideer og bemærkninger

Ideer til hvordan vi kan gribe det an:

Facilitér den lokale glæde og de lokale engagementer.

Reelt fokus på, hvad entreprenørskab er: undervisernes projekter og studerendes projekter.

Kommer ud og popper noget op på hver skole
Sille: ikke kun præsentationer men også refleksioner

Pop up symposium: en begivenhed på hver institution.
Stort perspektiv – flash – go! Og så noget opfølgende.

Herefter kunne man så samle nogen i et kompetenceudviklingsforløb
- fx hovedfagsundervisere, faggruppe ledere, uddannelsesledere og koordinatore.

Teacher-to-teacher:

(Sille) Jeg vil gerne undervises af andre, og jeg vil også gerne selv undervise.

Få skabt de gode alliancer på det enkelte sted.

Udprøvning: Åbne for formater for præsentationer, således at de ikke er bundet til det skriftlige medie (eksempel med fremlæggelse med dukketeater som medie).

Digitale læringsmiljøer: PUV-projektet i Odense – hvordan fungerer det med web-baserede undervisningsrum.

Hub-tankegangen:

Kompetencen til at finde de rette samarbejdspartnere.

En hub som et sted med ressourcer til rådighed.

Ex. Hub i Danfoss og Linak: alle får noget ud af det.

Hubs til sangskriver (Sverige).

Interviewet blev gennemført 19. november 2019 med deltagelse af rektor Kirsten Langkilde, stedfortrædende institutleder på Institut for Kunst, Skrift og Forskning Katrine Dirckinck-Holmfeld, ph.d., ph.d.-studerende David Hilmer Rex samt dimittend 2019 Lou Mouw.

Opsummering

Behov

- Kunstakademiets Billedkunstskoler har behov for at opbygge et fælles vokabularium for, hvordan skolerne allerede arbejder med og forstår kunstnerisk entreprenørskab.
- Videreudvikling af, hvordan underviseren pædagogisk kan integrere entreprenørskab i undervisningen.
- Understøttelse af den entreprenørielle læring som allerede finder sted på kunstakademiet.

Ønsker

- Vi ønsker at opbygge et fælles vokabularium for, hvad det er vi gør, når vi arbejder med entreprenørskab på Kunstakademiet.
- Vi ønsker fagligt at anvende Kunstakademiets tre vidensfelter: kunstens praksis, kunstens viden og kunstens materialer og teknologier i Kunstakademiets fremadrettede arbejde indenfor entreprenørskab.
- Vi ønsker, at entreprenørskab bidrager til at formulere den kunstneriske styrke i den studerendes arbejde på tværs af de tre vidensfelter, så kandidaterne står stærkere i mødet med omverdenen.

Udfordringer

- Prioritering af entreprenørskab på Kunstakademiet skal afklares.
- Videreførsel af entreprenørskab i undervisningen skal afklares.

Målgrupper

- Skal afklares.

Ideer til formater for kompetenceudvikling

- Kunstakademiet vil identificere og formidle eksempler på best practice inden for professionelle, kunstneriske praksisser.
- En pulje for entreprenørskab på tværs af de kunstneriske uddannelser hvor undervisere kan søge om midler til at lave tværinstitutionelle kunstneriske entreprenørielle initiativer.
- Et mentorprogram/forløb for dimittender med afsæt i egen kunstneriske virksomhed.
- Et efteruddannelsesforløb, hvor man som dimittend kan komme tilbage som kunstnerisk entreprenør og indtræde i et praksislaboratorium, hvor man videreudvikler sin kunstneriske virksomhed.

Baggrund

Kunstnerens arbejde kan ofte ses som entreprenant. En kunstnerisk praksis kan forbinde flere videns- og fagområder og indgår ofte i arbejdsfællesskaber på tværs af discipliner. Derfor arbejder Kunstakademiet på en udvidelse af begreber som 'kunstnerisk entreprenørskab' for at tydeliggøre, at dette allerede finder sted på mange forskellige niveauer i den kreative skabelsesproces.

Institutionsopbygning

Mange dimittender fra Kunstakademiet skaber nye platforme, kunstnerdrevne udstillingssteder og dermed nye institutioner. Her ligger der et vigtigt arbejde i at kvalificere de studerende også til denne del af deres praksis. Hvordan kan man selv være med til at opbygge de rette rammer for egen kunstnerisk praksis? Hvordan kan kunsten indgå i interdisciplinært entreprenørskab? Her er det vigtigt at styrke viden om en differentiering af økonomier vedrørende selvstændige initiativer og platforme.

Indsigter

Kunstakademiet har i sin strategi for 2020 – 2022 identificeret en række centrale spørgsmål i samtiden, herunder: "Imagining Alternative Futures", "Diversitet og Komplexitet" og "Den digitale indflydelse, digitale kompetencer". Kunstakademiet ønsker, at de skal være udgangspunkt for at tænke entreprenørskab i relation til de samfundsmæssige udfordringer, der optager studerende og undervisere.

Der er et ønske om at kunne integrere samtalen om entreprenørskab i undervisningen på et fagligt niveau og samtidig stå i relation til de udfordringer, som samfundet står overfor i dag. Deri ligger både at kunne give de studerende praktiske værktøjer og redskaber, der er forbundet til det at kunne drive mange forskellige former for kunstneriske virksomhed og virke. Men også at de får tid og arbejdsro til netop at udvikle deres visuelle og kunstneriske praksis i denne kontekst. Det er et ønske for Kunstakademiet, at entreprenørskab bliver et kompetencefelt, som bidrager til at styrke den studerende, så dimittenderne står stærkere i mødet med omverdenen.

Pædagogik

Kunstakademiet arbejder på at skærpe vidensgrundlaget og integrere institutionens tre vidensfelter: Kunstens praksis, Kunstens forskning, teori og sprog samt kunstens teknologier og materialer. Formålet med denne integration er at sikre realiseringen af uddannelsernes kompetenceprofiler – og med kompetenceklyngerne at etablere en fælles forståelse mellem vidensfelterne og om felternes indbyrdes betydning for Kunstakademiets samlede vidensgrundlag. Her arbejdes der på at tænke entreprenørskab på tværs af de tre vidensfelter og skærpe opmærksomheden om, hvordan vidensfelterne på forskellig vis bidrager til de studerendes udvikling. I det fremadrettede arbejde med entreprenørskab som kompetence på Kunstakademiet er det således Kunstakademiets opgave at opbygge et format, hvor underviseren kan rammesætte og udvikle undervisningen. Et tværfagligt efteruddannelsesstilbud for medarbejdere kan måske give mening.

Fællesskabet, samskabelse og det tværfaglige entreprenørskab

Entreprenørskab som kompetencefelt skal kvalificeres indenfor arbejdsfællesskaber, samskabelse og i det tværfaglige samarbejde i en professionel praksis.

I studietiden oplever den studerende dialogen med medstuderende, og man udtaler måske ikke, hvor meget man reelt anvender fællesskabet i sin uddannelse. Efter endt uddannelse er fællesskabet ikke længere en given ramme, der omgiver ens praksis, og kontakten med andre skal udvikles. Der er blandt dimittender et behov for at opbygge nye fællesskaber og skabe strukturen, indenfor hvilke man bygger sin egen praksis. Her kan de entreprenørielle kompetencer bidrage til at udvikle de fællesskaber.

Kunstakademiet giver udtryk for, at uddannelsen per tradition er individorienteret, men at de studerende gerne vil samarbejde og derfor har behov for at opbygge kompetencer for at kunne indtræde i den samskabende proces. Samskabelse bliver derfor fremhævet som et område, hvor de entreprenørielle kompetencer kan finde anvendelse. Et eksempel herpå er Diakrons arbejde i Primer (1). David Hilmer Rex, der er ph.d. på Kunstakademiet og partner i Diakron, har været med til at etablere Primer, der er et samarbejde med ingeniørvirksomheden Aqauporin. Her samarbejder Diakron bl.a. med virksomheder i tidligere stadier af produktudvikling og er i den forbindelse optagede af, hvordan man kan kaste lys på specialiserede kunstneriske praksisser, der er interesserede i at være med i tidlige stadier af nye teknologier. I det tværfaglige kunstneriske entreprenørskab er det derudover også aktuelt at se på, hvad der er fælles for kunstarterne, hvad der er fælles for disciplinerne.

Idéer og bemærkninger

- Kunstakademiet begynder jan 2020 at lave en kortlægning af best practice af kunstneriske karriere og forskellige former for arbejdsfællesskaber.
- Der opbygges et efteruddannelsesforløb med mulighed for at udvikle sin kunstneriske virksomhed. Kunstakademiet arbejder i sin strategi 2020-22 på at opbygge pilotprogrammet Laboratorium for kulturelt entreprenørskab, der skal hjælpe dimittenderne til at kunne realisere den praksis, der er udviklet i studietiden.
Derudover vil laboratoriet dels samle og producere ny viden om kunstens arbejds marked, dels optage og vejlede dimittender i forbindelse med konkrete projekter, som med den rette støtte kan blive deres karrierevej. Laboratoriet indeholder et mentorprogram.
- Internationale tværgående samarbejder, f.eks. i Erasmus-regi, hvor man kan udvikle samtaler med fagmiljøer andre steder i Europa.
Se på *wissentransfer* (vidensoverførelse) i Østrig.

(1) Diakron er en platform og et studio for transdisciplinær research og praksis. www.diakron.dk

